

Warszawa, 8.07.2025

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

II.510.1446.2024.DC/PZ

Sąd Najwyższy

Izba Karna

Pl. Krasińskich 2/4/6

00-951 Warszawa

Na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 4 z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 1264) oraz art. 83 § 1 i 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 622 ze zm.), w związku z ujawnionymi rozbieżnościami w orzecznictwie sądów okręgowych oraz sądów apelacyjnych w wykładni przepisów prawa, dotyczącymi długości okresu kary pozbawienia wolności, po upływie którego osoba skazana na karę dożywotniego pozbawienia wolności nabywa uprawnienie do zainicjowania procedury ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie, wnoszę o rozstrzygnięcie, w celu zapewnienia jednolitości orzecznictwa, następujących zagadnień prawnych:

1. Czy sąd orzekający w przedmiocie wniosku o warunkowe przedterminowe zwolnienie od 1 października 2023 r. powinien odmówić zastosowania art. 78 § 3 k.k. w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 26 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022, poz. 2600) niezależnie od daty popełnienia przez skazanego czynu będącego podstawą skazania na karę dożywotniego pozbawienia wolności – z uwagi na sprzeczność tego przepisu z art. 40 Konstytucji RP, z art. 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.) oraz z art. 4 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 303 z 14.12.2007 r., s. 1)?
2. Czy sąd orzekający w przedmiocie wniosku o warunkowe przedterminowe zwolnienie od 1 października 2023 r. powinien odmówić zastosowania tylko art. 23 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022, poz. 2600) w zakresie, w jakim przepis ten nakazuje stosowanie art. 78 § 3 k.k. w brzmieniu nadanym mu przez art. 1 pkt 26 ww. ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. do osób, które popełniły czyn przed 1 października 2023 r. i zostały skazane na karę dożywotniego pozbawienia wolności, z uwagi na sprzeczność tego przepisu z art. 2 Konstytucji RP i wynikającą z niego zasadą *lex severior retro non agit* oraz z art. 7 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.) i z art. 15 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych otwartego do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167), co wyłączy zastosowanie art.

78 § 3 k.k. w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 26 ww. ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. tylko do sprawców czynów popełnionych przed 1 października 2023 r.?

3. Czy osoba skazana na karę dożywotniego pozbawienia wolności przed 1 października 2023 r. może ubiegać się o warunkowe przedterminowe zwolnienie z odbywania reszty tej kary dopiero po odbyciu 30 lat kary pozbawienia wolności, w związku ze zmianą art. 78 § 3 k.k. przez art. 1 pkt 26 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022, poz. 2600) i zastosowaniem art. 23 tej ustawy, czy też już po odbyciu 25 lat kary pozbawienia wolności w związku z brzmieniem art. 78 § 3 k.k. sprzed 1 października 2023 r. i zastosowaniem zasady *lex severior retro non agit* wynikającej z art. 4 § 1 k.k. i art. 2 Konstytucji RP?
4. W przypadku przyjęcia, że art. 23 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022, poz. 2600) w zakresie, w jakim nakazuje stosowanie art. 78 § 3 k.k. w brzmieniu nadanym mu przez art. 1 pkt 26 ww. ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. do osób, które popełniły czyn przed 1 października 2023 r. i zostały skazane na karę dożywotniego pozbawienia wolności, jest sprzeczny z art. 2 Konstytucji RP i wynikającą z niego zasadą *lex severior retro non agit* lub w przypadku przyjęcia, że art. 78 § 3 k.k. w brzmieniu nadanym mu przez art. 1 pkt 26 ww. ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. jest sprzeczny z art. 40 Konstytucji RP, z art. 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.) oraz z art. 4 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 303 z 14.12.2007 r., s. 1) – jaki jest w obecnym stanie prawnym termin do ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie z odbywania reszty kary dożywotniego pozbawienia wolności dla sprawców czynów popełnionych

przed 1 października 2023 r. i od tego dnia, którzy zostali skazani na karę dożywotniego pozbawienia wolności,?

UZASADNIENIE

I. Przedstawione zagadnienia prawne są wynikiem rozbieżności w wykładni przepisów prawa będących podstawą orzekania przez sądy okręgowe i sądy apelacyjne w przedmiocie warunkowego przedterminowego zwolnienia z kary dożywotniego pozbawienia wolności.

Ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022, poz. 2600; dalej: ustawa lipcowa) zastrzone zostały warunki ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie. Zgodnie z art. 78 § 3 k.k. w brzmieniu po nowelizacji osoba skazana na karę dożywotniego pozbawienia wolności może ubiegać się o warunkowe przedterminowe zwolnienie po odbyciu 30 lat kary pozbawienia wolności. W uzasadnieniu do projektu ww. nowelizacji¹ wskazano, że „aktualnie obowiązujący okres 25-letni jest zbyt krótki w relacji do zakładanego eliminacyjnego charakteru tej kary. Z tego względu, że konieczne jest – dla zachowania wyjątkowego charakteru oddziaływania tej sankcji karnej – wydłużenie okresu odbycia kary niezbędnego do ubiegania się o warunkowe zwolnienie do 30 lat”². Eliminacyjny charakter kary dożywotniego pozbawienia wolności – zdaniem prawodawcy – przemawia za tym, by dobrodziejstwo warunkowego zwolnienia z jej dalszego wykonywania było obwarowane szczególnymi warunkami, a najważniejsze znaczenie „ma odpowiednio długotrwały okres próby, pozwalający na weryfikację zasadności

¹ Druk sejmowy nr 2024 Sejmu IX kadencji; <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2024>.

² Uzasadnienie do projektu nowelizacji kodeksu karnego, druk sejmowy nr 2024, s. 38; <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/2851BC6F8739C593C12587F10042EF6E/%24File/2024.pdf>.

przyjętej wobec skazanego pozytywnej prognozy kryminologicznej, w razie nieprzestrzegania przez niego porządku prawnego”³.

Zgodnie z art. 23 ustawy lipcowej „W sprawach, w których przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy kara pozbawienia wolności nie została wykonana, do osób warunkowo zwolnionych oraz osób odbywających karę pozbawienia wolności stosuje się przepisy ustawy zmienianej w art. 1 o warunkowym zwolnieniu w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą”. Ustawodawca odwołał się do zasady tzw. bezpośredniego działania nowego prawa, wyłączając na poziomie ustawowym, przez pryzmat art. 116 k.k., zastosowanie art. 4 § 1 k.k.

Zmiana art. 78 § 3 k.k. i wydłużenie okresu, po upływie którego osoba skazana na karę dożywotniego pozbawienia wolności może ubiegać się o warunkowe przedterminowe zwolnienie, było krytykowane na etapie prac legislacyjnych⁴. Zwracano uwagę na niezgodność nowego brzmienia art. 78 § 3 k.k. z art. 3 EKPC i utrwalonym orzecznictwem ETPC⁵, które przyjmuje, że weryfikacja dalszego pozbawienia wolności powinna nastąpić co do zasady po 25 latach⁶, uprzedmiotowienie osób skazanych na dożywotnie pozbawienie wolności, ponieważ postępy resocjalizacyjne nie mają

³ Uzasadnienie do projektu nowelizacji kodeksu karnego, druk sejmowy nr 2024, s. 39-40; <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/2851BC6F8739C593C12587F10042EF6E/%24File/2024.pdf>.

⁴ Propozycja zaostrzenia warunków ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie była zgłoszona po raz pierwszy w ustawie o zmianie ustawy kodeks karny i niektórych innych ustaw z dnia 16 maja 2019 r. Również wtedy rozwiązanie to spotkało się z powszechną krytyką. Zob. m.in. opinie opublikowane na stronach RPO: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/zmiany-w-prawie-karnym-2019-opinie-ekspertow-i-RPO>.

⁵ Wyroki ETPC: z dnia 4 października 2016 r. w sprawie T.P. i A.T. przeciwko, skarga nr 37871/14; z dnia 9 lipca 2013 r. w sprawie Vinter i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, skargi nr 66069/06, 130/10, 3896/10; z dnia 4 września 2014 r. w sprawie Trabelsi przeciwko Belgii, skarga nr 140/10, z dnia 3 lutego 2015 r. w sprawie Hutchinson przeciwko Wielkiej Brytanii, skarga nr 57592/08; Wyrok ETPC z dnia 13 października 2022 r. w sprawie Blonski i inni przeciwko Węgrom, skargi nr 12152/16, 16796/16, 47754/17 i nast.

⁶ Zob. Uwagi Sądu Najwyższego do projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, s. 13-16 i cytowane tam orzecznictwo ETPC; <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12351306/12815618/12815621/dokument542453.pdf>.

realnego wpływu na skrócenie okresu pozbawienia wolności⁷. Jak zauważono w opinii Krajowej Rady Radców Prawnych, „nie można całkowicie wykluczyć, że negatywna prognoza społeczno-kryminologiczna, co do funkcjonowania skazanego w warunkach wolnościowych, aktualna w momencie orzekania, ulegnie zmianie w toku długoletniego wykonywania kary pozbawienia wolności”⁸. W opiniach odnoszono się także do przywołanego w uzasadnieniu projektu nowelizacji k.k. z druku sejmowego nr 2024 wyroku w sprawie Bodein przeciwko Francji⁹, wskazując, że ETPC nie uznał za zgodnego z art. 3 EKPC rozwiązania w prawie krajowym, które pozwalałoby ubiegać się o warunkowe przedterminowe zwolnienie z kary dożywotniego pozbawienia wolności po 30 latach¹⁰. W tej sprawie skarżący kwestionował możliwość ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie po odbyciu 26 lat kary¹¹. Nie zmieniło się stanowisko ETPC, który konsekwentnie stwierdza, że **niezgodne z art. 3 EKPC są rozwiązania, które sprawiają, że osoba skazana na karę dożywotniego pozbawienia wolności nie ma realnej możliwości ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie, najdalej przy tym po odbyciu 25 lat tej kary**¹².

⁷ Opinia RPO do uchwalonej w dniu 7 lipca 2022 r. ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 762, druki sejmowe nr 2024, 2339 i 2339-A), s. 20-25; https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2022-07/Do_Senatu_kodeks_karny_uwagi_15.07.2022.pdf.

⁸ J. Zagrodnik, *Opinia do projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z dnia 16 września 2021 r.*, s. 16-18 i cytowane tam orzecznictwo ETPC; <https://obsil.kirp.pl/wp-content/uploads/2022/06/Opinia-do-projektu-ustawy-o-zmianie-ustawy-Kodeks-karny-druk-sejmowy-nr-2024.pdf>. Zob. także: A. Barczak-Opustil, M. Małecki, S. Tarapata, M. Iwański, *Populistyczna nowelizacja prawa karnego. Ustawa z dnia 7.07.2022 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 762)*; <http://kipk.pl/wp-content/uploads/2022/07/novelizacja2022.pdf>.

⁹ Wyrok ETPCz z 13 listopada 2014 r. w sprawie Bodein przeciwko Francji, skarga nr 40014/10.

¹⁰ J. Giezek, D. Gruszecka, K. Lipiński, *Opinia na temat ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 762)*, s. 59-61; <https://www.senat.gov.pl/download/gfx/senat/pl/senatekspertyzy/6468/plik/oe-412.pdf>.

¹¹ Chociaż we Francji istnieje możliwość zaostreżenia warunków ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie po upływie 30 lat, to instytucja ta ma charakter wyjątkowy. W Polsce zaś konieczność odbycia 30 lat kary pozbawienia wolności jest wyjściową granicą pozwalającą na złożenie wniosku o warunkowe zwolnienie. Zob. szerzej: J. Giezek, D. Gruszecka, K. Lipiński, *Opinia na temat ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 762)*, s. 60-61; <https://www.senat.gov.pl/download/gfx/senat/pl/senatekspertyzy/6468/plik/oe-412.pdf>.

¹² W. Hermeliński, B. Nita-Światłowska, *Kara dożywotniego pozbawienia wolności bez dostępu do warunkowego przedterminowego zwolnienia - refleksje w kontekście gwarancji wynikających z europejskiej konwencji praw człowieka*, Palestra 2018, nr 10.

Rozwiązanie zawarte w art. 78 § 3 k.k. było także krytykowane z powodu nieprzystawania do aktualnej polityki karnej w państwach europejskich. Co do zasady, w państwach Europy Zachodniej osoba skazana może ubiegać się o warunkowe przedterminowe zwolnienie po odbyciu 15 lat kary pozbawienia wolności¹³.

II. Brzmienie art. 78 § 3 k.k. obowiązujące od 1 października 2023 r. w zw. z art. 23 ustawy lipcowej doprowadziło do istotnych rozbieżności w orzecznictwie sądów okręgowych i sądów apelacyjnych. Konsekwencją tych rozbieżności jest **odmienne traktowanie osób skazanych na karę dożywotniego pozbawienia wolności w zależności od tego, w obrębie jakiej apelacji został złożony wniosek o warunkowe przedterminowe zwolnienie.**

III. Najczęściej spotykaną interpretacją art. 78 § 3 k.k. jest **stosowanie tego przepisu wprost w brzmieniu nadanym ustawą lipcową.** W konsekwencji, jeśli skazany ubiega się o warunkowe przedterminowe zwolnienie przed upływem 30 lat, wydawane jest postanowienie o umorzeniu postępowania wykonawczego, a w uzasadnieniu wskazuje się, że skazany nie nabył formalnych uprawnień do wnioskowania o zwolnienie.

Takie rozstrzygnięcia zostały wydane przez:

- Sąd Okręgowy w Toruniu w postanowieniu z dnia 8 sierpnia 2024 r., sygn. akt III Kow 635/24/wz;
- Sąd Okręgowy w Tarnowie w postanowieniu z dnia 12 lipca 2024 r., sygn. akt III Kow 1046/24. Sąd wskazał, że „zmiana, która nastąpiła w zakresie warunkowego zwolnienia, konkretnie terminów, do warunkowego zwolnienia od 01.10.2023 roku niewątpliwie w określonych przypadkach tak jak właśnie w przypadku skazanego zaostrzyła reguły,

¹³ Zob. szerzej: J. Giezek, D. Gruszecka, K. Lipiński, *Opinia na temat ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 762)*, s. 61; <https://www.senat.gov.pl/download/gfx/senat/pl/senatekspertyzy/6468/plik/oe-412.pdf>.

konkretnie przesłanki formalne do warunkowego zwolnienia. Zgodnie jednak z art. 23 wyżej cytowanej ustawy nowelizującej kodeks karny, w sprawach, w których przed dniem wejścia w życie tej ustawy kara pozbawienia wolności nie została wykonana, do osób warunkowo zwolnionych oraz osób odbywających karę pozbawienia wolności stosuje się przepisy o warunkowym zwolnieniu w brzmieniu nadanym tą ustawą. Krótko mówiąc stosuje się przepisy te nowe, obowiązujące od 01.10.2023 roku. Ustawodawca więc wskazał jakimi przepisami należy się kierować przy zaistniałej zmianie w zakresie przepisów odnośnie do przesłanek formalnych do warunkowego przedterminowego zwolnienia”;

- Sąd Okręgowy we Wrocławiu w postanowieniu z dnia 31 grudnia 2024 r., sygn. akt V Kow-wz 1902/24,

- Sąd Okręgowy we Wrocławiu w postanowieniu z 8 października 2024 r., sygn. akt V Kow-wz 1170/24;

- Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, w postanowieniu z dnia 24 lutego 2025 r., sygn. akt II AKzw 312/25. Sąd wskazał, że „Wyrażona w art. 23 ustawy zmieniającej norma ma charakter normy intertemporalnej, która wyłącza stosowanie art. 4 § 1 k.k. w sytuacji w niej opisanej. Podkreślić trzeba, że przepisy wprowadzające nowe ustawy karne niejednokrotnie zawierają normy przejściowe, które opisują wzajemną relację nowych i obowiązujących poprzednio przepisów. Co istotne, mogą one być zgodne lub niezgodne z zasadą stosowania ustawy względniejszej. Jednak ze względu na swoją specyfikę to one mają pierwszeństwo przed regułą wyrażoną w art. 4 k.k., pod warunkiem, że ich treść nie nasuwa wątpliwości w tej kwestii. Dopiero w sytuacji, gdy ustawa nowelizująca nie zawiera *przepisu* przejściowego (intertemporalnego) ustalającego w sposób szczególny relację nowych i obowiązujących poprzednio przepisów regulujących określone zagadnienie o charakterze materialnoprawnym – a więc, tak jak w tej sprawie problem stosowania przepisów o warunkowym zwolnieniu – zastosowanie znajduje przepis art. 4 § 1 k.k. (...) Nie ulega wątpliwości, że taki właśnie charakter ma przepis art. 23 ustawy zmieniającej. Jest on stanowczy w swej wymowie, jasny i nie budzi

żadnych wątpliwości interpretacyjnych. Regulując określone kwestie materialnoprawne odmiennie, wprost wyłącza zastosowanie art. 4 § 1 k.k.”;

- Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, w postanowieniu z dnia 19 listopada 2024 r., sygn. akt II AKzw 3373/24;

- Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, w postanowieniu z dnia 22 kwietnia 2024 r., sygn. akt II AKzw 897/24;

- Sąd Okręgowy w Koszalinie, w postanowieniu z dnia 11 września 2024 r., sygn. akt II Kow 1808/24;

- Sąd Apelacyjny w Szczecinie, w postanowieniu z dnia 28 października 2024 r., sygn. akt II AKzw 1215/24;

- Sąd Okręgowy w Kielcach, w postanowieniu z dnia 12 września 2024 r., sygn. akt IV Kow 1575/24;

- Sąd Okręgowy w Siedlcach, w postanowieniu z dnia 30 stycznia 2025 r., sygn. akt II Kow 22/25/wz;

- Sąd Okręgowy w Olsztynie, w postanowieniu z dnia 24 października 2024 r., sygn. akt III Kow 2474/24/wz;

- Sąd Okręgowy w Olsztynie, w postanowieniu z dnia 4 grudnia 2023 r., sygn. akt III Kow 2683/23/wz;

- Sąd Okręgowy w Częstochowie, w postanowieniu z dnia 29 stycznia 2025 r., sygn. akt III Kow 26/25;

- Sąd Apelacyjny w Katowicach, w postanowieniu z dnia 11 czerwca 2024 r., sygn. akt II AKzw 916/24;

- Sąd Apelacyjny w Krakowie, w postanowieniu z dnia 26 września 2024 r., sygn. akt II AKzw 820/24;

- Sąd Okręgowy w Elblągu, w postanowieniu z dnia 16 lipca 2024 r., sygn. akt II 1 Kow 1019/24/wz;
- Sąd Apelacyjny w Gdańsku, w postanowieniu z dnia 23 września 2024 r., sygn. akt II AKzw 1852/24;
- Sąd Apelacyjny w Gdańsku, w postanowieniu z dnia 2 grudnia 2024 r., sygn. akt II AKzw 2290/24;
- Sąd Okręgowy w Elblągu, w postanowieniu z dnia 29 grudnia 2023 r., sygn. akt II 1 Kow 2518/23/wz;
- Sąd Apelacyjny w Gdańsku, w postanowieniu z dnia 28 lutego 2024 r., sygn. akt II AKzw 198/24, w którym stwierdził, że wprowadzając art. 23 ustawy lipcowej, „ustawodawca jednoznacznie określił, iż jego wolą jest by przepisy obowiązujące w brzmieniu poprzedzającym wejście w życie nowelizacji, stosowane były jedynie do kar pozbawienia wolności, których wykonywanie zostało zakończone przed dniem wejścia jej w życie, nie pozostawiając tym samym pola do odmiennego postępowania składom orzekającym w przedmiotowych sprawach, które zostały zainicjowane po 1 października 2023 roku”;
- Sąd Okręgowy w Elblągu, w postanowieniu z dnia 1 października 2024 r., sygn. akt II 1 Kow 1511/24/wz;
- Sąd Apelacyjny w Gdańsku, w postanowieniu z dnia 13 czerwca 2024 r., sygn. akt II AKz 898/24.

Sądy – w tej grupie orzeczeń – stosują aktualne brzmienie art. 78 § 3 k.k. i odwołują się do art. 23 ustawy lipcowej, wskazując, że przepisy te są jasne i nie budzą wątpliwości interpretacyjnych.

IV. Chociaż orzeczenia wprost stosujące art. 78 § 3 k.k. są najliczniejszą grupą orzeczeń, nie można przyjąć, że jest to ugruntowana praktyka orzecznicza i że ma ona dominujący charakter. Druga grupa postanowień sądu **stosuje art. 78 § 3 k.k. w brzmieniu sprzed**

wejścia w życie ustawy lipcowej, rozpoznając merytorycznie wnioski o warunkowe przedterminowe zwolnienie. Jednocześnie jest to grupa orzeczeń najbardziej zróżnicowana, ponieważ sądy nie zawsze uzasadniają, dlaczego stosują przepisy poprzednio obowiązujące, a nie te, które obowiązują w dacie orzekania. Konsekwencją jest wydanie postanowienia o odmowie udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia. Należy jednak wskazać, że Sąd Apelacyjny w Białymstoku, postanowieniem z dnia 21 czerwca 2024 r., sygn. akt II AKzw 765/24, udzielił warunkowego przedterminowego zwolnienia skazanemu, który odbył 25 lat kary pozbawienia wolności, ale nie odbył jeszcze 30 lat tej kary, a stosowanie przepisów sprzed wejścia w życie ustawy lipcowej uzasadnił obowiązaniem art. 4 § 1 k.k.

Wprost na art. 4 § 1 k.k. i art. 78 § 3 k.k. w brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy lipcowej powoływały się również:

- Sąd Okręgowy we Wrocławiu, w postanowieniu z dnia 21 maja 2024 r., sygn. akt V Kowwz 1808/23; Sąd wskazał, że stosuje art. 78 § 3 k.k. w brzmieniu sprzed 1.10.2023 r., bez wyjaśnienia, dlaczego podjął taką decyzję;

- Sąd Apelacyjny w Białymstoku, w postanowieniu z dnia 29 stycznia 2024 r., sygn. akt II AKzw 2695/23, gdzie Sąd stwierdził, że sąd pierwszej instancji „nie dostrzegł kwestii istnienia tzw. prawa intertemporalnego, określonego w art. 4 § 1 k.k., zgodnie z którym, jeżeli w czasie orzekania obowiązuje ustawa inna niż w czasie popełnienia przestępstwa, stosuje się ustawę nową, jednakże należy stosować ustawę obowiązującą poprzednio, jeżeli jest względniejsza dla sprawcy”. Bezsprzecznie ww. przepis stosuje się również do orzeczeń zapadających w postępowaniu wykonawczym, zatem również w sprawach w przedmiocie udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia. Przepis art. 78 § 3 k.k. jest przepisem prawa materialnego, do którego ma zastosowanie art. 4 § 1 k.k.;

- Sąd Apelacyjny w Katowicach, w postanowieniu z dnia 11 marca 2025 r., sygn. akt II AKzw 402/25. Sąd wskazał, że „Nie ulega wątpliwości, że art. 78 § 3 k.k. ma charakter materialnoprawny. Przy jego stosowaniu, w pełni swoją aktualność zachowuje więc

zasada określona w art. 4 § 1 k.k., a która stanowi, że jeżeli w czasie orzekania obowiązuje ustawa inna niż w czasie popełnienia przestępstwa, stosuje się ustawę nową, jednakże należy stosować ustawę obowiązującą poprzednio, jeżeli jest względniejsza dla sprawcy. Tymczasem na gruncie badanej sprawy nie budzi wątpliwości, że art. 78 § 3 k.k. w brzmieniu obowiązującym poprzednio, a więc do dnia 30 września 2023 roku, był dla skazanego względniejszy, albowiem zgodnie z jego treścią, skazany nabywał prawo do ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie z dniem 15 listopada 2023 roku. Sąd Apelacyjny ma w polu widzenia, że art. 23 ustawy zmieniającej stanowi, iż w sprawach, w których przed dniem wejścia w życie tej ustawy kara pozbawienia wolności nie została wykonana, do osób warunkowo zwolnionych oraz osób odbywających karę pozbawienia wolności stosuje się przepisy ustawy zmienianej w art. 1 (a więc Kodeksu karnego) o warunkowym zwolnieniu w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą. Tym niemniej podkreślić trzeba, że cytowany przepis przejściowy nie może wyłączać zastosowania art. 4 § 1 k.k. w przedmiotowej sprawie. Zastosowanie w sprawie skazanego aktualnie obowiązującego brzmienia art. 78 § 3 k.k. prowadziłoby bowiem do niedopuszczalnej w demokratycznym państwie prawa sytuacji, w której skazany byłby sądzony na podstawie przepisów surowszych, niż te obowiązujące w dacie czynu. Takiemu rozwiązaniu sprzeciwiają się art. 42 ust. 1 i art. 2 Konstytucji RP oraz art. 7 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 roku (Dz.U.1993.61.284)";

- Sąd Okręgowy w Sosnowcu, w postanowieniu z dnia 8 maja 2024 r., sygn. akt VI Kow 615/24/wz. W postanowieniu, w którym Sąd Okręgowy udzielił warunkowego przedterminowego zwolnienia, wskazał, że „W pierwszej kolejności należy wskazać, że zgodnie z tzw. prawem intertemporalnym określonym w art. 4 § 1 k.k., jeżeli w czasie orzekania obowiązuje ustawa inna niż w czasie popełnienia przestępstwa, stosuje się ustawę nową, jednakże należy stosować ustawę obowiązującą poprzednio, jeżeli jest względniejsza dla sprawcy. W judykaturze prezentowany jest niekwestionowany pogląd, że przepisy prawa intertemporalnego również dotyczą orzeczeń zapadających

w postępowaniu wykonawczym, czyli również instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia. Przepis art. 78 § 3 k.k. jest przepisem prawa materialnego, do którego ma zastosowanie dyspozycja art. 4 § 1 k.k.”; postanowienie zostało zmienione postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Katowicach (sygn. akt II AKzw 916/24), w którym uznano, że skazany nie nabył uprawnienia do warunkowego przedterminowego zwolnienia, ponieważ nie odbył jeszcze 30 lat kary pozbawienia wolności.

Podkategorią orzeczeń sądów, które rozpoznając wnioski o udzielenie rozstrzygały w oparciu o stan prawny obowiązujący przed 1 października 2023 r., są te sprawy, w których sądy w sposób dorozumiany – bez wyrażenia tego w treści postanowienia o odmowie udzielenia warunkowego – uwzględniały art. 4 § 1 k.k. W tych sprawach, wydawana była decyzja merytoryczna – postanowienie o odmowie udzielenia warunkowego zwolnienia – po zbadaniu, czy istnieją przesłanki z art. 77 § 1 k.k. Sądy te nie umarzały postępowania wykonawczego i nie wskazywały, że skazany nie nabył uprawnień formalnych do ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie.

Sądy wydawały decyzje w oparciu o przepisy obowiązujące przed dniem 1 października 2023 r. w następujących postanowieniach:

- Sąd Okręgowy we Wrocławiu, w postanowieniu z dnia 5 marca 2024 r., sygn. akt V Kow-wz 714/23;
- Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, w postanowieniu z dnia 25 czerwca 2024 r., sygn. akt II AKzw 1828/24;
- Sąd Okręgowy w Olsztynie, w postanowieniu z dnia 10 kwietnia 2024 r., sygn. akt III Kow 212/24/wz;
- Sąd Okręgowy w Kielcach, w postanowieniu z dnia 24 lutego 2025 r., sygn. akt IV Kow 111/25;
- Sąd Okręgowy w Częstochowie, w postanowieniu z dnia 7 kwietnia 2025 r., sygn. akt III Kow 423/25;

- Sąd Okręgowy w Elblągu, w postanowieniu z dnia 9 maja 2024 r., sygn. akt II 1 Kow 550/24/wz;
- Sąd Apelacyjny w Gdańsku, w postanowieniu z dnia 27 czerwca 2024 r., sygn. akt II AKzw 1111/24;

V. Na szczególną uwagę zasługuje orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 10 grudnia 2024 r., sygn. akt II AKzw 1058/24. Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu ww. postanowienia wskazał, że w sprawach osób skazanych na dożywotnie pozbawienie wolności, którym ustawą lipcową nowelizującą art. 78 § 3 k.k. wydłużono okres odbywania kary pozbawienia wolności uprawniający do wnioskowania o warunkowe przedterminowe zwolnienie, chodzi przede wszystkim o to, czy „wprowadzone przez ustawodawcę w życie na mocy tej noweli nowe regulacje dotyczące tych zasad, *in concreto* zaś regulacja zawarta w przepisie art. 78 § 3 k.k., w którym zastrzegł, że – inaczej niż dotychczas, kiedy było to możliwe po 25 latach – skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności można warunkowo zwolnić po odbyciu 30 lat kary, nie narusza konstytucyjnych praw i wolności obywatelskich w stopniu nakazującym przyjęcie, że przepis ten w zakresie, w jakim podwyższa konieczne do uruchomienia przewidzianej w nim procedury quantum kary ponad 25 lat pozbawienia wolności jest niezgodny ze standardami konstytucyjnymi i międzynarodowymi, w związku z czym należy odmówić zastosowania go w tym zakresie dla potrzeb rozstrzygnięcia niniejszej sprawy”. Sąd podkreślił jednocześnie, że ustawodawca mógł wprowadzić surowsze warunki ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie, dowolnie kształtując politykę kryminalną, a instytucja warunkowego przedterminowego zwolnienia jest instytucją sfery wykonywania kary pozbawienia wolności. Osoba skazywana na karę dożywotniego pozbawienia wolności nie nabywa ekspektatywy prawa do warunkowego przedterminowego zwolnienia i w tej sytuacji nie znajduje zastosowania zasada ochrony praw nabytych wynikająca z art. 2 Konstytucji. Dodatkowo, o ile – zdaniem Sądu Apelacyjnego w Krakowie – pewne wątpliwości może budzić zastosowanie zasady *lex*

severior retro non agit do instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia, o tyle nie budzi wątpliwości naruszenie art. 40 Konstytucji „zasada zakazującego okrutnego i niehumanitarnego traktowania człowieka w takim jej rozumieniu, jakie nadać jej należy przy uwzględnieniu treści wynikających ze standardu zapisanego w art. 3 EKPC”. Odwołując się do orzecznictwa strasburskiego¹⁴, art. 91 ust. 2 Konstytucji w zw. z art. 3 EKPC, Sąd doszedł do wniosku, że **„art. 78 § 3 k.k. w brzmieniu nadanym mu ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw [...] w zakresie, w jakim uzależnia możliwość inicjowania przez skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności przewidzianej w nim procedury zmierzającej do zastosowania instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia od odbycia przez niego minimum 30 lat kary jest niezgodny z art. 30 i 40 Konstytucji oraz z art. 3 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności [...]”** [podkr. własne].

VI. Z powyższego wynika, że w orzecznictwie sądowym ujawniła się istotna rozbieżność w wykładni prawa, tj. art. 4 § 1 k.k. w zw. z art. 78 § 3 k.k. oraz art. 23 ustawy lipcowej. Wyodrębniły się **trzy linie orzecznicze**. Źródła rozbieżności można upatrywać w odmiennej ocenie art. 78 § 3 k.k., tj. czy jest to norma wykonawcza (penitencjarna), czy materialnoprawna, czego konsekwencją jest albo 1) przyjmowanie, że zastosowanie znajduje art. 4 § 1 k.k. i stosowanie przepisów obowiązujących przed 1 października 2023 r., albo 2) stosowanie przepisów obowiązujących po 1 października 2023 r. wprost i przyjęcie, że art. 4 § 1 k.k. nie ma zastosowania do warunkowego przedterminowego zwolnienia, albo 3) przyjmowanie, że art. 78 § 3 jest normą penitencjarną, ale niezgodną z Konstytucją i wiążącym Polskę prawem międzynarodowym.

¹⁴ Wyroki ETPC: z dnia 4 października 2016 r. w sprawie T.P. i A.T. przeciwko, skarga nr 37871/14; z dnia 9 lipca 2013 r. w sprawie Vinter i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, skargi nr 66069/06, 130/10, 3896/10; z dnia 4 września 2014 r. w sprawie Trabelsi przeciwko Belgii, skarga nr 140/10, z dnia 3 lutego 2015 r. w sprawie Hutchinson przeciwko Wielkiej Brytanii, skarga nr 57592/08.

Konsekwencją rozbieżności jest odmienne stosowanie przepisów regulujących problematykę warunkowego przedterminowego zwolnienia z kary dożywotniego pozbawienia wolności. Tymczasem prawo karne musi być przewidywalne dla jednostki, a tak daleko posunięte rozbieżności sprawiają, że **osoby pozbawione wolności nie są w stanie ocenić swojej sytuacji prawnej. Jest ona bowiem zależna nie od treści norm prawnych, ale – jak pokazała praktyka – od miejsca, w którym odbywają karę pozbawienia wolności, oraz tego, w jaki sposób właściwy sąd interpretuje ww. przepisy Kodeksu karnego oraz ustawy lipcowej.**

VI.1. Przechodząc do merytorycznego uzasadnienia wniosku, w pierwszej kolejności należy odnieść się do uchwały SN z 11 stycznia 1999 r., sygn. akt I KZP 15/98. Sąd Najwyższy stwierdził w niej, że „metoda językowa ma podstawowe znaczenie przy wykładni tekstu prawnego. Dopiero w sytuacji, w której norma wyinterpretowana metodą językową byłaby w sposób jaskrawy społecznie niedorzeczna, czy też niewątpliwie wskazywałaby na zbyt wąski lub zbyt szeroki zakres jej stosowania, taką wykładnię należałoby odrzucić”. Rozwijając tę myśl, w dalszej części uchwały, Sąd Najwyższy wskazał, że nie sposób zakwestionować uprawnień ustawodawcy do wprowadzenia unormowania obligującego sądy do stosowania nowych przepisów o warunkowym przedterminowym zwolnieniu, w tym również przesłanek formalnych, odnoszących się do minimalnych okresów odbytej kary, także wobec osób, które dopiero pretendują do możliwości ubiegania się o warunkowe zwolnienie.

Niemal bezkrytyczne przyjęcie zasady *clara non sunt interpretanda* oraz kompetencji ustawodawcy do dowolnego kształtowania instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia prowadzi do sytuacji, gdy sądy akceptują i w następstwie stosują przepis, którego literalne brzmienie jest niemożliwe do pogodzenia z normami prawnymi wyższego rzędu – Konstytucją i Europejską Konwencją Praw Człowieka.

Należy podkreślić, że absolutyzowanie metody językowej wykładni prawa, jako podstawowego i w zasadzie jedyne punktu odniesienia przy interpretacji przepisów, rodzi istotne zagrożenia dla spójności i hierarchii systemu prawnego. Przyjęcie zasady *clara non sunt interpretanda* w sposób niemal dogmatyczny skutkuje tym, że sądy mogą być zmuszone do stosowania przepisów, które w sposób oczywisty kolidują z normami wyższego rzędu. Sąd powinien nie tylko orzekać zgodnie z obowiązującym prawem o randze ustawy, ale również czuwać nad zgodnością norm prawnych wyinterpretowanych z przepisów powszechnie obowiązującego prawa z Konstytucją.

Z perspektywy ochrony praw jednostki należy podkreślić, że osoba, której prawa są naruszane przez przepis ustawy niezgodny z Konstytucją lub Europejską Konwencją Praw Człowieka, mogłaby zostać pozbawiona ochrony prawnej, jeśli sąd – związany literalną treścią przepisu – nie mógłby dokonać jego takiej wykładni, która nie będzie budziła wątpliwości z perspektywy zgodności z normami prawnymi wyższego rzędu bądź odmówić jego zastosowania.

Z uchwały Sądu Najwyższego, sygn. akt I KZP 15/98 zdaje się wynikać, że – co do zasady – w przypadku warunkowego przedterminowego zwolnienia sądy powinny uwzględniać aktualny stan prawny, a jeśli pogarsza on sytuację jednostki – oczekiwać na jego zmianę, stosując przepisy wprost. Warto jednak zauważyć, że w ww. uchwale SN dostrzegł, iż istnieją wyjątki od obowiązku odwołania się do wykładni językowej. Z kolei w uchwale o sygn. akt I KZP 12/12 Sąd Najwyższy przypominał, że „odstąpienie od jednoznacznego wyniku wykładni językowej wspartego rezultatem wykładni systemowej i oparcie się wyłącznie na wykładni funkcjonalnej może nastąpić wyjątkowo, w szczególności, gdy względy natury celowościowej, w tym racje prawne, społeczne, ekonomiczne lub moralne za tym przemawiające, mają charakter zasadniczy, między innymi wtedy, gdy konieczne jest uwzględnienie w procesie interpretacyjnym wykładni prokonstytucyjnej lub prokonwencyjnej”¹⁵.

¹⁵ Uchwała SN z 29.10.2012 r., I KZP 12/12, OSNKW 2012, nr 11, poz. 112.

W przypadku art. 78 § 3 k.k. w aktualnym brzmieniu oparcie się wyłącznie na wykładni językowej prowadzi do niezgodności normy prawnej wyinterpretowanej z tego przepisu z normami hierarchicznie wyższymi: konstytucyjnymi (art. 40 Konstytucji) i konwencyjnymi (art. 3 EKPC). Zgodnie z art. 8 ustawy zasadniczej, Konstytucja jest najwyższym prawem w RP, a jej przepisy stosuje się bezpośrednio. Natomiast art. 91 Konstytucji precyzuje, jakie są relacje prawa międzynarodowego i unijnego względem prawa krajowego. Umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie (a taki status ma Europejska Konwencja Praw Człowieka) ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową.

W odniesieniu do wolności od tortur, niehumanitarnego i poniżającego traktowania, art. 40 Konstytucji jest w zasadzie odpowiednikiem art. 3 EKPC¹⁶. Przepis art. 40 Konstytucji nie może być rozumiany inaczej niż w sposób, jaki wynika z art. 3 EKPC i orzecznictwa strasburskiego interpretującego tę regulację. Ponadto, w orzecznictwie TK zwraca się uwagę, że obniżenie standardu krajowego poniżej standardu zawartego w EKPC byłoby równoznaczne z niezgodnością takiego uregulowania z Konstytucją¹⁷.

Należy dodać, że art. 40 Konstytucji i art. 3 EKPC są odpowiednikami art. 4 Karty Praw Podstawowych UE. W konsekwencji stwierdzenie niezgodności przepisu prawa z art. 40 Konstytucji i art. 3 EKPC oznacza, że przepis ten jest również niezgodny z art. 4 Karty Praw Podstawowych UE.

Niezgodność art. 78 § 3 k.k. w brzmieniu nadanym ustawą lipcową z art. 30 i 40 Konstytucji oraz art. 3 EKPC była analizowana w opiniach do projektu nowelizacji¹⁸. Nie

¹⁶ P. Sarnecki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom II, wyd. II*, red. L. Garlicki, M. Zubik, Warszawa 2016, art. 40.

¹⁷ Wyrok TK z dnia 19 lutego 2008 r., P 48/06, OTK-A 2008, Nr 1, poz. 4.

¹⁸ Zob. szczegółową analizę niezgodności art. 78 § 3 k.k. w projekcie pierwotnym zmian w kodeksie karnym przygotowaną przez Komisję kodyfikacyjną: <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/projekty-aktow-prawnych> oraz opinie opublikowane na stronach RPO: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/zmiany-w-prawie-karnym-2019-opinie-ekspertow-i-RPO>; Uwagi Sądu Najwyższego do projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, s. 13-16 i cytowane tam orzecznictwo ETPC; <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12351306/12815618/12815621/dokument542453.pdf>. Opinia RPO do uchwalonej w dniu 7 lipca 2022 r. ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 762, druki sejmowe nr 2024, 2339 i 2339-A), s. 20-25;

powielając szczegółowo rozważań¹⁹, warto jedynie przypomnieć, że o ile sama kara dożywotniego pozbawienia wolności nie narusza art. 3 EKPC, „to narusza go już brak w prawie krajowym regulacji przewidującej możliwość przeprowadzenia kontroli zasadności dalszego wykonywania takiej kary po upływie ustalonego w ustawie terminu, który zwykle wynosi 25 lat. Możliwość ta nie oznacza prawa do bycia zwolnionym z zakładu karnego po wskazanym okresie, lecz powinna dać skazanemu nadzieję na odzyskanie wolności, choćby w dłuższej perspektywie czasowej”²⁰. W wyroku Blonski i inni przeciwko Węgrom²¹ ETPC stwierdził, że doszło do naruszenia art. 3 EKPC w sytuacji, kiedy skarżący mogli ubiegać się o warunkowe przedterminowe zwolnienie po odbyciu od 30 do 40 lat kary pozbawienia wolności. Wskazał także, że „fakt, że skarżący w niniejszej sprawie mogą liczyć na przegląd ich postępów w kierunku zwolnienia dopiero po odbyciu od 30 do 40 lat kary dożywotniego pozbawienia wolności, wystarcza do stwierdzenia przez Trybunał, że orzeczone wobec nich kary dożywotnia nie mogą być uznane za możliwe do złagodzenia w rozumieniu art. 3 Konwencji. Tak długi okres oczekiwania nadmiernie opóźnia ocenę przez władze krajowe „czy jakiegokolwiek zmiany w osobie odbywającego karę dożywotniego pozbawienia wolności są na tyle istotne, i czy został osiągnięty taki postęp w procesie

https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2022-07/Do_Senatu_kodeks_karny_uwagi_15.07.2022.pdf; J. Zagrodnik, *Opinia do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z dnia 16 września 2021 r.*, s. 16-18 i cytowane tam orzecznictwo ETPC; <https://obsil.kirp.pl/wp-content/uploads/2022/06/Opinia-do-projektu-ustawy-o-zmianie-ustawy-Kodeks-karny-druk-sejmowy-nr-2024.pdf>. Zob. także: A. Barczak-Opustil, M. Małecki, S. Tarapata, M. Iwański, *Populistyczna nowelizacja prawa karnego. Ustawa z dnia 7.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 762)*; <http://kipk.pl/wp-content/uploads/2022/07/novelizacja2022.pdf>; J. Giezek, D. Gruszecka, K. Lipiński, *Opinia na temat ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 762)*, s. 59-61; <https://www.senat.gov.pl/download/gfx/senat/pl/senatekspertyzy/6468/plik/oe-412.pdf>.

¹⁹ Zob. wystąpienie generalne RPO w sprawie art. 77 § 4 k.k. i art. 78 § 3 k.k.: <https://sprawy-generalne.brpo.gov.pl/pdf/2023/5/II.510.1043.2021/4100894.pdf>;

²⁰ Zob. Uwagi Sądu Najwyższego do projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, s. 13-16 i cytowane tam orzecznictwo ETPC; <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12351306/12815618/12815621/dokument542453.pdf>.

²¹ Wyrok ETPC z dnia 13 października 2022 r. w sprawie Blonski i inni przeciwko Węgrom, skargi nr 12152/16, 16796/16, 47754/17 i nast.

resocjalizacji, że dalsze pozbawienie wolności nie znajduje już uzasadnienia w legitymizowanych celach penalnych” (*Vinter i inni*, pkt 119)²².

W tym kontekście można szerzej odnieść się do wyroku ETPC sprawie *Vinter i inni* przeciwko Wielkiej Brytanii²³, oraz przywołać wyrok ETPC w sprawie *Trabelsi* przeciwko Belgii²⁴. Trybunał strasburski stwierdził w ww. orzeczeniach, że **z perspektywy gwarancji wynikającej z art. 3 EKPC skazani na karę dożywotniego pozbawienia wolności powinni mieć prawo do uruchomienia procedury oceny potrzeby dalszego pozbawienia wolności po odbyciu nie więcej niż 25 lat kary, a ponadto w późniejszym okresie - w rozsądnych odstępach czasowych**²⁵. Na uwagę zasługuje również wyrok ETPC w sprawie *T.P. i A.T. przeciwko Węgrom* 37871/14²⁶, w którym Trybunał uznał, że węgierska ustawa, która przyznaje osobie skazanej na dożywotnie pozbawienie wolności możliwość ubiegania się o przedterminowe, warunkowe zwolnienie dopiero po 40 latach, narusza art. 3 EKPC, jeżeli osoba skazana nie ma realnej możliwości ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie najdalej po odbyciu 25 lat kary pozbawienia wolności.

Ponadto w wyroku ETPC w sprawie *László Magyar przeciwko Węgrom*, skarga nr 73593/10²⁷, Trybunał przyjął, że „dokonany przez Państwo wybór konkretnego systemu wymierzania sprawiedliwości karnej, wraz z uregulowaniami kontroli wymiaru kary i możliwości zwolnienia, znajduje się co do zasady poza zakresem kontroli sprawowanej przez Trybunał na szczeblu europejskim z tym zastrzeżeniem, iż taki wybrany system nie może naruszać zasad przyjętych w Konwencji. (...) **Osoba skazana na karę**

²² Wyrok ETPC z dnia 13 października 2022 r. w sprawie *Blonski i inni przeciwko Węgrom*, skargi nr 12152/16, 16796/16, 47754/17 i nast., § 12.

²³ Wyrok ETPC z dnia 9 lipca 2013 r. sprawie *Vinter i inni przeciwko Wielkiej Brytanii*, skargi nr 66069/06, 130/10 i 3896/10.

²⁴ Wyrok ETPC z dnia 4 września 2014 r., *Trabelsi przeciwko Belgii*, skarga nr 140/10.

²⁵ Zob. szerzej B. Nita-Światłowska, *Możliwość orzeczenia kary dożywotniego pozbawienia wolności bez dostępu do warunkowego przedterminowego zwolnienia jako przeszkoda ekstradycyjna wynikająca z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Europejski Przegląd Sądowy 2017, nr 6, s. 29 i n.

²⁶ Wyrok ETPC z dnia 4 października 2016 r. w sprawie *T.P. i A.T. przeciwko Węgrom*, skarga nr 37871/14.

²⁷ Wyrok ETPC z dnia 20 maja 2014 r. w sprawie *Laszlo Magyar przeciwko Węgrom*, skarga nr 73593/10.

dożywotniego pozbawienia wolności ma prawo wiedzieć, od początku kary, co zrobić, aby ubiegać się o zwolnienie i na jakich warunkach zwolnienie to może nastąpić, włącznie z momentem, w którym może zostać przeprowadzona kontrola wyroku lub w którym powstaje możliwość wniesienia o przeprowadzenie takiej kontroli” [podkr. własne]. W spójności z powyższym pozostaje również orzeczenie ETPC w sprawie Hutchinson przeciwko Wielkiej Brytanii²⁸, gdzie Trybunał stwierdził, że „w kontekście kary dożywotniego pozbawienia wolności, art. 3 Konwencji musi być interpretowany jako artykuł nakazujący wprowadzenie możliwości redukcji wymierzonej kary, w rozumieniu kontroli pozwalającej władzom krajowym na rozpatrzenie, czy zmiany w życiu osadzonego są tak poważne, a postęp resocjalizacyjny w toku odbywania kary jest tak znaczny, iż oznaczają, że dalsze pozbawienie wolności nie jest uzasadnione z uprawnionych względów penologicznych (...) Gdy prawo krajowe nie przewiduje możliwości takiej kontroli, całość kary dożywotniego pozbawienia wolności nie będzie zgodna z art. 3 EKPC”.

Wprowadzenie mechanizmów kontroli i następnie ewentualnej redukcji wymierzonej kary powinno mieć charakter realny, co oznacza nie tylko zakaz wyłączenia możliwości jego zastosowania wprost, ale także pośrednio, poprzez wprowadzenie na tyle wyraźnych ograniczeń czasowych, które w praktyce uniemożliwią skazanemu skorzystanie z niego. Tak orzeczona kara jest pozbawiona systemu redukcyjnego i tym samym prowadzi do uprzedmiotowienia skazanego. W tym względzie warto raz jeszcze przytoczyć wyrok ETPC T.P. i A.T. przeciwko Węgrom, w którym Trybunał stwierdził naruszenie art. 3 EKPC wskazując, iż w większości państw członkowskich Rady Europy okres, po którym skazany na dożywocie może ubiegać się o przedterminowe, warunkowe zwolnienie, wynosi 25 lat. **Wydłużenie tego okresu do 30 lat w praktyce pozbawia więźnia nadziei na zwolnienie, co sprawia, że wymierzona mu kara staje**

²⁸ Wyrok ETPC z dnia 3 lutego 2015 r. w sprawie Hutchinson przeciwko Wielkiej Brytanii, skarga nr 57592/08; zob. również decyzja ETPC z dnia 27 września 2011 r. w sprawie Khamtokhu, Lebetskiy, Suzdalev i Aksenchik przeciwko Rosji, skargi nr 60367/08, 11637/09, 48156/09, 961/11.

się nieludzka i poniżająca. ETPC wywiódł, że z perspektywy gwarancji wynikającej z art. 3 EKPC skazani na karę dożywotniego pozbawienia wolności powinni mieć prawo do uruchomienia procedury oceny potrzeby dalszego pozbawienia wolności po odbyciu nie więcej niż 25 lat kary, a ponadto w późniejszym okresie - w rozsądnych odstępach czasowych. Dla zachowania owego minimalnego standardu wystarczy, że złagodzenie kary jest możliwe *de iure* i *de facto*, nawet jeśli w praktyce więzień będzie musiał ją jednak odbyć w całości²⁹. System prawa winien zostać tak ukształtowany, aby skazany miał hipotetyczną możliwość ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie³⁰.

Tezy o niezgodności z art. 3 EKPC nie zmienia fakt istnienia w polskim systemie prawnym procedury ułaskawieniowej³¹. W polskim prawie prawo łaski jest wyłączną prerogatywą prezydencką. Skorzystanie lub nieskorzystanie przez Prezydenta RP z prawa łaski nie podlega żadnej kontroli³². Zarówno zastosowanie, jak i odmowa zastosowania prawa łaski, nie wymagają uzasadnienia, a sam proces podejmowania decyzji, przesłanki, jakie są brane pod uwagę nie są jawne. Chociaż procedura skorzystania z prawa łaski została uregulowana w art. 560 i nast. k.p.k., i są w nią włączone sądy³³, ma ona fakultatywny charakter. Prezydent może zastosować prawo łaski z pominięciem przepisów k.p.k. bezpośrednio na podstawie art. 139 Konstytucji. Co

²⁹ A. M. Nowicki, Komentarz do art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, (w:) *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, wyd. VII, WKP 2017; zob. decyzja Gagarin przeciwko Włochom z 29 kwietnia 2008 r., Izba (Sekcja II), skarga nr 33290/07.

³⁰ W odniesieniu do obecnie obowiązującego prawa zob. A. Zoll, w: *Kodeks kamy. Część ogólna. Komentarz, t. I*, red. A. Zoll, Warszawa 2007, s. 889.

³¹ Na co zwracało uwagę Ministerstwo Sprawiedliwości, uzasadniając zgodność art. 78 § 3 k.k. w brzmieniu nadanym ustawą lipcową z EKPC. Zob. pismo sekretarza stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości z dnia 29 sierpnia 2023 r., https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2023-08/Odpowiedz_MS_bezwzgledne_dozywocie_29.08.2023_0.pdf.

³² Zob. także wystąpienie generalne RPO z dnia 5 lutego 2024 r., https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2024-02/Do_MS_bezwzgledne_dozywocie_5.02.2024.pdf.

³³ Sądy, które orzekały w sprawie skazanego mają obowiązek wydać opinię o skazanym i możliwości skorzystania z instytucji ułaskawienia. Zgodnie z art. 563 k.p.k. „Rozpoznając prośbę o ułaskawienie sąd w szczególności ma na względzie zachowanie się skazanego po wydaniu wyroku, rozmiary wykonanej już kary, stan zdrowia skazanego i jego warunki rodzinne, naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem, a przede wszystkim szczególne wydarzenia, jakie nastąpiły po wydaniu wyroku”.

więcej, mimo że warunkiem przedstawienia akt skazanego Prezydentowi, jest wydanie co najmniej jednej pozytywnej opinii o skazanym, to Prezydent nie jest związany ani opiniami pozytywnymi, ani negatywnymi. Może zatem odmówić ułaskawienia w przypadku wydania dwóch opinii pozytywnych, jak i ułaskawić, mimo istnienia dwóch opinii negatywnych, jeśli z innych źródeł poweźmie informację o danej sprawie. Osoba skazana nie może swoim zachowaniem w żaden sposób wpłynąć na decyzję Prezydenta, a postępy w resocjalizacji nie są okolicznością o decydującym znaczeniu dla podjęcia decyzji o ułaskawieniu³⁴.

Z przedstawionej wyżej analizy orzecznictwa ETPC wynika w sposób jednoznaczny, że **art. 78 § 3 k.k. w aktualnym brzmieniu jest niezgodny z art. 3 EKPC. Tym samym jest niezgodny również z art. 40 Konstytucji i art. 4 Karty Praw Podstawowych UE.**

Dotychczas nie zapadło rozstrzygnięcie ETPC przeciwko Polsce w sprawach dotyczących dopuszczalności ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie z kary dożywotniego pozbawienia wolności po odbyciu 30 lat tej kary. Kierowane są jednak skargi do ETPC w związku z naruszeniem art. 3 EKPC przez wydłużenie okresu odbywania kary pozbawienia wolności, który uprawnia do ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie³⁵.

Z perspektywy art. 1 EKPC, zgodnie z którym obowiązkiem państw Rady Europy jest zapewnienie każdemu, kto znajduje się na ich terytorium praw i wolności zawartych w EKPC, wykonywanie wyłącznie „własnych” orzeczeń Trybunału – i oczekiwanie aż zapadnie „własne” orzeczenie – jest niewystarczające. Nie chodzi jedynie o reagowanie

³⁴ Por. wyrok ETPC z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie Matiošaitis i inni przeciwko Litwie, skarga nr 22662/13 51059/13 58823/13 i nast. W tym orzeczeniu, analizując procedurę ułaskawienia na Litwie, ETPC stwierdził, że jest ona niegwarancyjna dla jednostki i nieprzejrzysta. Nie ma bowiem wymogu przedstawienia przyczyn odmowy uwzględnienia wniosku o ułaskawienie, co stawia osadzonych w trudnej sytuacji i czyni proces bardzo nieprzewidywalnym. System ten nie daje skazanym realnej szansy na złagodzenie ich kar dożywotniego pozbawienia wolności, ponieważ brak jest wystarczających procedur weryfikujących, potrzebę dalszego wykonywania kary pozbawienia wolności. Wyrok ETPC z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie Matiošaitis i inni przeciwko Litwie, skarga nr 22662/13 51059/13 58823/13 i nast., § 165-173.

³⁵ Np. skarga Stępień przeciwko Polsce, skarga nr 30118/24.

na stwierdzone naruszenia EKPC, ale o przestrzeganie w jak największym stopniu EKPC na poziomie krajowym³⁶. Organy państwa nie powinny dawać podstaw do kierowania skarg do Trybunału, ale dążyć do tego, by tych skarg było jak najmniej. Powszechna skuteczność wyroków strasburskich jest zagadnieniem spornym w doktrynie³⁷, ale nie jest kwestionowana perswazyjność tych rozstrzygnięć z uwagi na autorytet Trybunału oraz powoływanie się ETPC na wcześniejsze wyroki. Zasady ochrony praw człowieka raz wypracowane w orzecznictwie, są wykorzystywane w późniejszych orzeczeniach. Z dużym prawdopodobieństwem można zatem założyć, że w podobnych sprawach, Trybunał będzie orzekał w taki sam sposób i w ten sposób wymusi implementację swojego orzecznictwa przez pozostałe państwa Rady Europy³⁸.

Uzupełniając należy dodać, że obecne brzmienie art. 78 § 3 k.k. i literalna interpretacja tego przepisu pozostają w związku z dopuszczalnością stosowania europejskiego nakazu aresztowania. Zgodnie z art. 5 pkt 2 decyzji ramowej 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi „jeśli przestępstwo stanowiące podstawę europejskiego nakazu aresztowania zagrożone jest karą dożywotniego pozbawienia wolności lub środkiem zabezpieczającym, wykonanie przedmiotowego nakazu aresztowania następuje pod warunkiem, że w systemie prawnym wydającego nakaz Państwa Członkowskiego istnieją przepisy dopuszczające rewizję wymiaru kary lub

³⁶ A. Bodnar, *Wykonywanie orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, Warszawa 2018, s. 142–143.

³⁷ Zob.: E. Łętowska, *Zapewnienie skuteczności orzeczeniom sądów międzynarodowych*, EPS 2010, Nr 10, s. 14; P. Grzegorzczak, *Skutki wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w krajowym porządku prawnym*, PS 2006, Nr 6, s. 10 i n.; M. Balcerzak, S. Sykuna, *Znaczenie i wpływ orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na praktykę polskiego wymiaru sprawiedliwości*, [w:] T. Bąkowski Tomasz, K. Grajewski, J. Warylewski (red.), *Orzecznictwo w systemie prawa. II Konferencja Naukowa Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego oraz Wolters Kluwer Polska*. Gdańsk, 17–18 września 2007 r., Warszawa 2008; M. Indan-Pynko, *Problem wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka – wybrane zagadnienia*, [w:] M. Balcerzak, T. Jasudowicz, J. Kapelańska-Pręgowska (red.), *Europejska Konwencja Praw Człowieka i jej system kontrolny – perspektywa systemowa i orzecznicza*, Toruń 2011, s. 321–323; M. Wąsek-Wiaderek, *Samodzielność jurysdykcyjna sądu karnego*, s. 360–361.

³⁸ Zob. o kwestii res interpretata: A. Bodnar, *Res interpretata: Legal Effect of the European Court of Human Rights' Judgments for other States Than Those Which Were Party to the Proceedings*, w: Y. Haeck, E. Brems (red.), *Human Rights and Civil Liberties in the 21st Century. Ius Gentium: Comparative Perspectives on Law and Justice*, Springer 2013, s. 234–235 i wskazana tam literatura i orzecznictwo.

zastosowanych środków, dokonywanej na wniosek lub najpóźniej po upływie 20 lat, albo wystąpienie o zastosowanie prawa łaski, o co osoba ta ma prawo się ubiegać na mocy obowiązującego w wydającym nakaz Państwie Członkowskim prawa lub praktyki, mając na celu uniknięcie wykonania takiej kary lub środka zabezpieczającego”.

Chociaż decyzja ramowa nie precyzuje, w jaki sposób ma być ukształtowana procedura ułaskawieniowa, wydaje się, że musi ona spełniać podobne gwarancje, jakie wynikają z orzecznictwa ETPC. Taki wniosek można wywieść z tego, że art. 3 EKPC jest tożsamy z art. 4 Karty Praw Podstawowych, a zgodnie z art. 52 ust. 3 Karty Praw Podstawowych „w zakresie, w jakim niniejsza Karta zawiera prawa, które odpowiadają prawom zagwarantowanym w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ich znaczenie i zakres są takie same jak praw przyznanych przez tę konwencję. Niniejsze postanowienie nie stanowi przeszkody, aby prawo Unii przyznawało szerszą ochronę”. Dodatkowo art. 53 Karty Praw Podstawowych zabrania obniżania poziomu ochrony praw i wolności jednostki. Zgodnie z tym przepisem „żadne z postanowień niniejszej Karty nie będzie interpretowane jako ograniczające lub naruszające prawa człowieka i podstawowe wolności uznane, we właściwych im obszarach zastosowania, przez prawo Unii i prawo międzynarodowe oraz konwencje międzynarodowe, których Unia lub wszystkie Państwa Członkowskie są stronami, w szczególności przez europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz przez konstytucje Państw Członkowskich”.

Decyzja ramowa wymaga zatem, by osoba skazana na dożywotnie pozbawienie wolności, która ma być przekazana w ramach procedury Europejskiego Nakazu Aresztowania, miała realną możliwość ubiegania się o warunkowe zwolnienie po odbyciu 20 lat kary albo po takim czasie mogła ubiegać się o ułaskawienie. Prowadzi to do wniosku, że **utrzymywanie w Polsce aktualnych rozwiązań prawnych może zagrozić efektywności procedury przekazywania osób w ramach Europejskiego**

Nakazu Aresztowania. W wyroku Aranyosi i Caldaranu³⁹ TSUE stwierdził, że możliwe jest wstrzymanie wykonania Europejskiego Nakazu Aresztowania, jeśli osoba przekazywana mogłaby zostać narażona na niehumanitarne lub poniżające traktowanie (art. 4 KPP). W takiej sytuacji „Kiedy na podstawie wiarygodnych danych dotyczących okoliczności faktycznych wykonujący nakaz organ sądowy stwierdzi istnienie systemowych nieprawidłowości w zakresie warunków pozbawienia wolności w wydającym nakaz państwie członkowskim, powinien on mieć możliwość oceny w odniesieniu do konkretnych okoliczności każdego przypadku czy przekazanie osoby, której dotyczy wniosek, może narazić ją na nieproporcjonalne warunki pozbawienia wolności”⁴⁰. Chociaż w orzeczeniu Aranyosi i Caldaranu, TSUE wprost nie wskazał, że możliwa jest odmowa wykonania ENA, to taka możliwość wynika *explicite* z wyroku Trybunału luksemburskiego X. i Y.⁴¹. Orzeczenie to dotyczyło możliwości odmowy wykonania Europejskiego Nakazu Aresztowania w przypadku realnego ryzyka naruszenia prawa do rzetelnego procesu ze względu na systemowe wadliwości wymiaru sprawiedliwości, ale – z uwagi na absolutny charakter wolności od tortur, niehumanitarnego i poniżającego traktowania – taka możliwość również dotyczy sytuacji realnego ryzyka naruszenia art. 4 KPP w wyniku skazania na karę dożywotniego pozbawienia wolności, kiedy okres uprawniający do ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie jest dłuższy niż 20 lat.

Biorąc pod uwagę dotychczasowe uwagi, **obowiązkiem sądów jest niestosowanie wyłącznie wykładni językowej art. 78 § 3 k.k., ale uwzględnienie wykładni systemowej – prokonstytucyjnej, prokonwencyjnej i prounijnej, by z tego przepisu wyinterpretować normę prawną, która byłaby zgodna ze standardem ponadustawowym.**

³⁹ Wyrok TSUE z dnia 5 kwietnia 2016 r., C-404/15.

⁴⁰ Wyrok TSUE z dnia 5 kwietnia 2016 r., C-404/15, pkt 165.

⁴¹ Wyrok TSUE z dnia 22 lutego 2022 r., C-562/21 PPU i C-563/21.

VI.2. W przypadku zastosowania od 1 października 2023 r. instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia z kary dożywotniego pozbawienia wolności wobec sprawców czynów popełnionych przed 1 października 2023 r. możliwe są dwa, alternatywne względem siebie, sposoby zapewnienia zgodności orzeczeń z Konstytucją i prawem międzynarodowym poprzez:

- przyjęcie, że do instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia ma zastosowanie zasada *lex severior letro non agit* wyrażona w art. 4 § 1 k.k., wynikająca też z art. 2 Konstytucji. Taka interpretacja zakłada odmowę zastosowania art. 23 ustawy lipcowej z uwagi na niezgodność tego przepisu z art. 2 Konstytucji oraz z art. 7 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz z art. 15 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych. Prowadzi to do wniosku, że o warunkowe przedterminowe zwolnienie z kary dożywotniego pozbawienia wolności może ubiegać się po odbyciu 25 lat tej kary tylko skazany, który popełnił czyn przed 1 października 2023 r., zaś skazany, który popełnił czyn po tej dacie – po odbyciu 30 lat tej kary;
- odmowę zastosowania art. 78 § 3 k.k. w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 26 ustawy lipcowej. Taka interpretacja zakłada odmowę zastosowania art. 78 § 3 k.k. ze względu na sprzeczność tego przepisu z art. 40 Konstytucji RP, z art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i z art. 4 Karty Praw Podstawowych UE. W takim przypadku zastosowanie znajdzie art. 78 § 1 k.k., czego konsekwencją jest ustalenie, że skazany na karę dożywotniego pozbawienia wolności może ubiegać się o warunkowe przedterminowe zwolnienie po odbyciu 15 lat kary pozbawienia wolności niezależnie od daty popełnienia przez niego czynu będącego podstawą skazania.

Należy podkreślić, że w aktualnym orzecznictwie nie budzi wątpliwości dopuszczalność stosowania rozproszonej kontroli konstytucyjności, polegającego na odmowie zastosowania w konkretnej sprawie przepisu prawa, w tym ustawy, w sposób oczywisty naruszającego Konstytucję albo wiążące Polskę prawo międzynarodowe i prawo

unijne⁴². Kompetencję sądów do tego typu incydentalnej kontroli norm wyrażają art. 8 i 91 Konstytucji. Jest to kompetencja niekwestionowana w szczególności wówczas, gdy przepis ustawy jest niezgodny nie tylko z Konstytucją, ale też z przepisem zawartym w ratyfikowanej umowie międzynarodowej lub akcie prawa Unii Europejskiej – a z taką sytuacją mamy do czynienia w niniejszej sprawie.

VI.3. Niezależnie od zastrzeżeń dotyczących samego art. 78 § 3 k.k., o których była mowa wyżej, należy odnieść się do problemu normy międzyczasowej nakazującej stosowanie tego przepisu w nowym brzmieniu do sytuacji osób skazanych na karę dożywotniego pozbawienia wolności przed wejściem w życie ustawy lipcowej (art. 23 tej ustawy).

Problematyka intertemporalnych aspektów zmian dotyczących warunkowego przedterminowego zwolnienia była przedmiotem rozważań w wyroku TK z dnia 10 lipca 2000 r., sygn. akt SK 21/99⁴³. W tym orzeczeniu TK uznał, że art. 14 pkt 4⁴⁴ ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 554; zm.: Nr 160, poz. 1083; z 1998 r. Nr 113, poz. 715) jest zgodny z art. 2, 31 ust. 3, art. 42 ust. 1 i nie jest niezgodny z art. 48, 72 ust. 1 Konstytucji. W uzasadnieniu tego orzeczenia wskazano, że warunkowe przedterminowe zwolnienie jest instytucją prawa penitencjarnego, a nie materialnego. Z chwilą wydania orzeczenia skazującego skazany nie nabywa podlegającego ochronie na podstawie art. 2 Konstytucji prawa do wcześniejszego terminu ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie. TK stwierdził, że ustawodawca ma możliwość kształtowania instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia, w tym przesłanek formalnych i dopóki taka możliwość nie została wyłączona, nie dochodzi do naruszenia przepisów Konstytucji. W odniesieniu do zarzutu niezgodności z art. 42 ust. 1 Konstytucji, TK wskazał, że

⁴² Zob. np. uchwała SN z dnia 17 listopada 2022 r., sygn. akt III PZP 2/21.

⁴³ Wyrok TK z 10.07.2000 r., SK 21/99, OTK 2000, nr 5, poz. 144.

⁴⁴ Przepis ten stanowi, że „W sprawach zakończonych prawomocnym wyrokiem, w których kara nie została wykonana do osób warunkowo zwolnionych, jak również do osób odbywających kary pozbawienia wolności stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu karnego o warunkowym zwolnieniu.

„Generalna zasada niedziałania prawa wstecz ma szczególne znaczenie w dziedzinie prawa karnego. (...) Zasada *lex retro non agit* stwarza gwarancję bezpieczeństwa, iż działanie nie będące przestępstwem nie stanie się nim po jakimś czasie, a jeżeli jest karalne, to jest zagrożone dokładnie określoną karą. Należy jednak zaznaczyć, że przepis ten odnoszący się do orzekania w przedmiocie winy i kary nie może być podstawą kontroli normy, która dotyczy instytucji związanej z wykonywaniem już orzeczonej kary pozbawienia wolności”. Trybunał wskazał także, że nie doszło do naruszenia zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa (art. 2 Konstytucji), ponieważ „skazani nie mogą oczekiwać niezmienności regulacji, której stosowanie nie ma już bezpośredniego związku z wymiarem kary, ale ze sposobem jej wykonywania”. Ustawodawca korzysta bowiem ze swobody regulacyjnej, której „nie można kwestionować pod warunkiem, że mieści się w ramach gwarancji konstytucyjnych”⁴⁵.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich argumentacja zawarta w uzasadnieniu powyższego wyroku TK jest nietrafna. Za zasadne należy uznać poglądy prawne wyrażone w zdaniach odrębnych do tego wyroku, w szczególności w zdaniu odrębnym sędziego TK Lecha Garlickiego. Zdaniem tego sędziego „(...) po upływie pewnego okresu kary pojawia się (podmiotowe) prawo skazanego do ubiegania się o to zwolnienie. Tym samym okres odbywania kary jest podzielony na dwa odrębne odcinki czasowe: pierwszy, który skazany musi w sposób bezwzględny odbyć i drugi, w którym skazany może (ma prawo) ubiegać się o warunkowe zwolnienie”. Zaznaczono przy tym, że: „Nie jest oczywiście obowiązkiem władz państwowych udzielenie owego zwolnienia, ale jest ich obowiązkiem rozpatrzyć wniosek skazanego w przewidzianej prawem procedurze i z zachowaniem odpowiednich gwarancji oraz podjąć decyzję wolną od arbitralności czy dyskryminacji, a uzasadnioną interesem”.

⁴⁵ Zob. szerzej: wystąpienie generalne Rzecznika Praw Obywatelskich, II.510.569.2023.PZ; https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2024-02/Do_MS_bezwzgladne_dozywocie_5.02.2024.pdf, s. 28-29.

W przekonaniu sędziego TK Lecha Garlickiego owo „prawo do szansy”, czyli podmiotowe prawo skazanego do sądowej weryfikacji postępów w resocjalizacji, jest jednym „ze składowych elementów kary, bo już od dnia jej orzeczenia skazany orientuje się, jaką jej część będzie musiał spędzić w więzieniu, a od jakiego momentu pojawi się możliwość odzyskania wolności”. W zdaniu odrębnym zostało wyrażone stanowisko, że „w kategoriach ochrony praw nabytych (...) można mówić o istnieniu ekspektatywy maksymalnie ukształtowanej, bo już z dniem uprawomocnienia się wyroku skazującego, wiadoma staje się data, gdy pojawi się prawo skazanego do ubiegania się o warunkowe zwolnienie”. W ocenie sędziego TK Lecha Garlickiego „(...) problem należy rozpatrywać nie tyle w kategoriach ochrony praw nabytych, co na tle zasady *nulla poena sine lege*, gwarantowanej przez art. 42 ust. 1 Konstytucji. Elementami kary jest bowiem nie tylko czas jej trwania, ale i wszystkie te elementy jej wykonania, które - w momencie skazania - są przewidziane w sposób kategoriyczny przez przepisy ustawowe. Skoro zaś sposób ukształtowania warunkowego zwolnienia rzutuje na czas trwania kary, bo w każdym razie wskazuje, jaka jej część musi zostać w sposób bezwzględny odbyta, to nie wydaje się, by można było - jak to czyni Trybunał Konstytucyjny - traktować warunkowe zwolnienie tylko jako element wykonania kary i całkowicie odrywać je od samej treści tej kary”. Trafnie argumentuje w tym względzie sędzia TK Lech Garlicki, że: **„Tak samo więc, jak konstytucyjnie niedopuszczalne byłoby wydłużenie czasu trwania już orzeczonych kar, niedopuszczalne jest też - następcze - odsunięcie w czasie momentu, w którym pojawia się szansa warunkowego zwolnienia”, gdyż jest ono „równoznaczne z zaostreniem kary”** [podkr. własne].

Sędzia TK Lech Garlicki w zdaniu odrębnym wyraził pogląd, że: „Z tych samych względów można mówić o naruszeniu art. 2 Konstytucji i wynikającej z niego zasady ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przezeń prawa”, gdyż: „W omawianym tu uregulowaniu mamy do czynienia z klasycznym przypadkiem zmiany ‘reguł gry’ już w trakcie trwania stosunku prawnego, powodującymi, że pojawienie się prawa do ubiegania się o warunkowe zwolnienie zostało - w trakcie trwania kary - odsunięte w

czasie o wiele miesięcy lub nawet lat". Podzielić należy argumenty sędziego TK Lecha Garlickiego, że: „Takie działania są niedopuszczalne w państwie prawa, które ma obowiązek szanowania ustalanych przez siebie reguł, zwłaszcza gdy chodzi o dziedzinę tak drastycznego ograniczenia praw jednostki, jaką jest kara pozbawienia wolności”. Sędzia TK Lech Garlicki dodaje przy tym, że: **„Skoro jednak ktoś został niegdyś skazany na karę pozbawienia wolności o określonym kształcie, to następce modyfikowanie tego kształtu i odsuwanie w czasie proceduralnej szansy wyjścia na wolność, stanowi [...] konstytucyjnie niedopuszczalne zaostrzenie tej kary”** [podk. własne].

W literaturze znaleźć można pogląd, że okresy minimalne związane z możliwością ubiegania się o warunkowe zwolnienie „decydują praktycznie o dolegliwości kary wymierzanej”⁴⁶. Za uzasadnione należy uznać stanowisko, że **formalne warunki ubiegania się przez skazanego o warunkowe przedterminowe zwolnienie współkształtują rodzaj kary pozbawienia wolności, a tym samym stanowią nierozłączny jej element**⁴⁷. W ocenie E. Morawskiej „poprzez zmianę wymiaru (czasu) kary, w szczególności tego, który skazany musi odbyć (w tym wypadku - wydłużenie *quantum* kary uprawniającego do ubiegania się o warunkowe zwolnienie [stosownie do art. 14 pkt 4 przepisów wprowadzających Kodeks karny], co oznaczało odsunięcie w czasie momentu, w którym skazany miałby szansę uzyskać takie zwolnienie), doszło do zaostrzenia kary w trakcie jej wykonania. Jest to, tak samo zresztą jak wydłużenie czasu trwania już orzeczonej kary, konstytucyjnie niedopuszczalne, gdyż oznacza naruszenie zasady *nulla poena sine lege*”⁴⁸. Natomiast W. Wróbel podnosił, że z uwagi na to, że doszło do określonego ograniczenia w zakresie praw i wolności konstytucyjnych

⁴⁶ W. Wróbel, *Kara pozbawienia wolności w Kodeksie karnym z 1997 r.: idea i rzeczywistość*, CzPKiNP 2007, z. 1, s. 127.

⁴⁷ P. Zakrzewski, *Rodzajowość kar w Kodeksie karnym z 1997 r. Uwagi na tle uchwały Sądu Najwyższego z 3 marca 2009 r. (I KZP 30/08)*, CzPKiNP 2009, z. 2, s. 164-165.

⁴⁸ E. Morawska, *Glosa do wyroku TK z dnia 10 lipca 2000 r., SK 21/99*, Kwartalnik Prawa Publicznego 2001, z. 3, s. 317 i n. Zob. też D. Dudek, *Glosa do wyroku TK z dnia 10 lipca 2000 r., SK 21/99*, Przegląd Sejmowy 6/2001, s. 82 i n.

jednostki na podstawie prawomocnego orzeczenia sądowego, należy przyjąć, że nie sposób realizacji tego ograniczenia wyłączyć spod gwarancyjnych zasad konstytucyjnych, w szczególności zakazu retroaktywności, ochrony praw nabytych oraz ochrony zaufania do stabilności prawa⁴⁹. Autor ten uznał za błędne stanowisko TK wyrażone w wyroku z dnia 10 lipca 2000 r. sygn. akt SK 21/99, w którym Trybunał ograniczył treść art. 42 ust. 1 Konstytucji wyłącznie do kwestii orzekania o winie i karze oraz „rzutował” zakres zastosowania tego przepisu także na treść zasady zaufania (i retroaktywności), jaką można wyprowadzić z art. 2 Konstytucji RP. W ocenie W. Wróbla w żadnym wypadku nie można *a priori* wyłączyć spod zakresu tych ostatnich zasad regulacji prawnych odnoszących się do kwestii wykonywania orzeczonej kary⁵⁰.

Na gruncie art. 2 Konstytucji RP można mówić o tym, że skazanemu przysługuje prawo do takiej kary, która nie jest surowsza niż ta, która została ukształtowana w chwili uprawomocnienia się wyroku, w ramach którego karę tę orzeczono. W. Wróbel zaproponował, aby w perspektywie warunkowego zwolnienia ochroną gwarancyjną objąć moment uprawomocnienia się orzeczenia skazującego⁵¹. W najnowszej literaturze przedmiotu w oparciu o analizę m. in. z art. 7 ust. 1 EKPC i art. 15 ust. 1 MPPOiP wywodzi się, że zastosowanie reguł intertemporalnych norm prawa karnego wykonawczego winno być oparte nie w oparciu o popełnienie przez sprawcę czynu zabronionego, lecz na czasie uprawomocnienia się wyroku podlegającego wykonaniu⁵². Taka perspektywa nie była dotychczas przedmiotem analizy orzecznictwa, w tym przedmiotem rozstrzygnięć TK. Wskazana perspektywa wynika wprost z art. 2 Konstytucji RP, który funkcjonalnie związany jest z zasadami pewności i bezpieczeństwa prawnego oraz ochrony zaufania do państwa i prawa.

⁴⁹ W. Wróbel, *Zmiana normatywna i zasady intertemporalne w prawie karnym*, Kraków 2003, s. 639.

⁵⁰ W. Wróbel, *Zmiana normatywna*, s. 639.

⁵¹ W. Wróbel, *Zmiana normatywna*, s. 644-645.

⁵² A. Milanowicz, P. Zakrzewski, *Analiza kwestii intertemporalnych związanych ze stosowaniem instytucji prawa karnego wykonawczego – zarys problemu*, *Probacja* 2018 z. 4, s. 43.

Z przedstawionych wyżej względów należy uznać, że **art. 23 ustawy lipcowej jest niezgodny z zasadą *lex severior retro non agit*, a tym samym narusza art. 2 Konstytucji oraz art. 7 ust. 1 EKPC i art. 15 ust. 1 MPPOiP.**

Do powyższego należy dodać, że **ustawodawcza zmiana dolegliwości kary już po uprawomocnieniu się wyroku budzi istotne zastrzeżenia z punktu widzenia zasady podziału władz**, wyrażonej w art. 10 ust. 1 w związku z art. 175 ust. 1 w związku z art. 173 Konstytucji RP. Należy bowiem zauważyć, że – przed dniem 1 października 2023 r. – sąd, skazując oskarżonego na karę dożywotniego pozbawienia wolności, opierał się na założeniu, że zgodnie prawem obowiązującym w chwili orzekania okres 25 lat odbywania kary będzie wystarczający dla resocjalizacji i umożliwienia skazanemu ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie. Gdyby sąd przyjmował, że z uwagi na właściwości i warunki osobiste skazanego, okoliczności popełnienia czynu, konieczne jest zaostrożenie warunków ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie, skorzystałby z instytucji z art. 77 § 2 k.k. Tymczasem ustawodawca doprowadził do tego, że wspomniane wyżej założenie, jakie towarzyszyło wydawaniu orzeczeń skazujących, zdezaktualizowało się z mocą wsteczną. Doszło więc do pośredniej ingerencji ustawodawcy w treść prawomocnych orzeczeń sądów karnych.

Należy też dostrzec, że część sądów przyjmuje – wbrew wyrokowi TK w sprawie SK 21/99 – że instytucja warunkowego przedterminowego zwolnienia, nie jest instytucją prawa penitencjarnego, ale prawa materialnego. W związku z tym ma do niej zastosowanie art. 4 § 1 k.k., a osoba, która została skazana na karę dożywotniego pozbawienia wolności przed dniem 1 października 2023 r., może ubiegać się o warunkowe przedterminowe zwolnienie na zasadach, jakie obowiązywały w chwili wydania orzeczenia, tj. po odbyciu 25 lat kary pozbawienia wolności. Jest to zgodne z koncepcją L. Garlickiego ze zdania odrębnego do wyroku SK 21/99, tj. nabywaniem w chwili wydania wyroku skazującego „prawa do szansy” ubiegania się o weryfikację postępów resocjalizacji, która może, ale nie musi zakończy się dla skazanego pozytywnie poprzez udzielenie mu warunkowego

przedterminowego zwolnienia z reszty kary pozbawienia wolności. Wyrok skazujący na karę dożywotniego pozbawienia wolności dzieli w zasadzie tę karę na dwie części – tę, która musi być bezwzględnie odbyta, oraz tę, część, kiedy może zostać zwolniony z odbywania kary pozbawienia wolności, jeśli poczynił postępy w resocjalizacji i występuje wobec niego pozytywna prognoza kryminologiczna. Skazany swoim zachowaniem może wpłynąć na okres rzeczywistego odbywania kary dożywotniego pozbawienia wolności. Wydaje się również, że także ustawodawca postrzegał instytucję warunkowego przedterminowego zwolnienia jako instytucję prawa materialnego. Trudno bowiem inaczej wyjaśnić wprowadzenie art. 23 ustawy lipcowej, wprost wyłączającego stosowanie zasady *lex severior retro non agit*. Gdyby ustawodawca akceptował założenie, że art. 78 k.k. jest przepisem prawa penitencjarnego (przepisem wykonawczym), to art. 23 ustawy lipcowej byłby wówczas zbędny – i tak obowiązującą zasadą byłoby stosowanie przepisów z daty wydawania orzeczenia o warunkowym przedterminowym zwolnieniu, a nie z daty orzekania o karze (daty wydania wyroku skazującego). Odwołując się zatem do koncepcji racjonalnego ustawodawcy, należy uznać, że celem wprowadzenia art. 23 ustawy lipcowej było przecięcie sporów dotyczących charakteru art. 78 k.k. i wymuszenie na sądach jednolitego stosowania zasad dotyczących warunkowego przedterminowego zwolnienia po wejściu w życie nowych przepisów.

Rozpoznając merytorycznie wnioski o warunkowe przedterminowe zwolnienie osób skazanych na dożywotnie pozbawienie wolności, które odbyły – do chwili złożenia wniosku o warunkowe przedterminowe zwolnienie mniej niż 30 lat kary pozbawienia wolności – niektóre sądy odmawiają stosowania art. 23 ustawy lipcowej. Nie zawsze sądy uzasadniają takie działanie, ale wydaje się, że decyzja ta jest wynikiem uznania art. 23 ustawy lipcowej za niezgodny z art. 2 Konstytucji i zasadą *lex severior retro non agit*. Taka wykładnia ma tę zaletę, że decyzja o udzieleniu lub odmowie udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia jest podejmowana na podstawie normy prawnej zgodnej z aktami prawnymi wyższego rzędu, a ustalenie, po jakim czasie

skazany nabywa uprawnienie do złożenia wniosku o warunkowe przedterminowe zwolnienie, nie nastrocza trudności, tj. jest to 25 lat, zgodnie z art. 78 § 3 k.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 września 2023 r.

VI.4. Problematiczną kwestią przedstawionej powyżej metody wykładni jest możliwość stosowania w przyszłości art. 78 § 3 k.k. w brzmieniu nadanym ustawą lipcową do osób, które zostały skazane na karę dożywotniego pozbawienia wolności za czyn popełniony od 1 października 2023 r. Dlatego też należy odnotować postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 10 grudnia 2024 r., sygn. akt II AKzw 1058/24. W postanowieniu tym Sąd Apelacyjny w Krakowie odmówił zastosowania art. 78 § 3 k.k. w brzmieniu nadanym ustawą lipcową, powołując się na orzecznictwo ETPC oraz standard strasburski.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich ww. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie jest trafne. **Przepis art. 78 § 3 k.k. w aktualnym brzmieniu należy bowiem uznać za niezgodny z art. 40 Konstytucji RP, a także art. 3 EKPC i art. 4 Karty Praw Podstawowych UE.** Sądy dysponują przy tym kompetencją do pominięcia tego przepisu w orzekaniu, gdyż jest on w sposób oczywisty niezgodny z normami wyższego rzędu (szczegółowo kwestia ta została omówiona wyżej).

Zakładając, że uzasadnione jest pominięcie obecnego brzmienia art. 78 § 3 k.k., pojawia się jednak pytanie, na jakiej podstawie prawnej należy ustalić termin umożliwiający ubieganie się o warunkowe przedterminowe zwolnienie z kary dożywotniego pozbawienia wolności. Wydaje się, że w takiej sytuacji – do czasu ewentualnej interwencji ustawodawcy – możliwe jest przyjęcie dopuszczalności ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie po odbyciu 15 lat kary pozbawienia wolności z orzeczonej kary dożywotniego pozbawienia wolności. Termin 15 lat można wyprowadzić z art. 78 § 1 k.k., zgodnie z którym osoba skazana na karę nie niższą niż 25

lat pozbawienia wolności może ubiegać się o warunkowe przedterminowe zwolnienie po odbyciu 15 lat kary.

VII. Przepis art. 83 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym uzależnia możliwość wystąpienia z abstrakcyjnym pytaniem prawnym od spełnienia trzech warunków: 1) musi zaistnieć rozbieżność, 2) rozbieżność musi dotyczyć wykładni prawa, 3) rozbieżność musi zaistnieć w orzecznictwie sądów powszechnych, sądów wojskowych lub SN.

Wszystkie powyższe warunki zostały w niniejszej sprawie spełnione. O istnieniu rozbieżności wyraźnie świadczy zestawienie treści rozstrzygnięć sądów okręgowych i sądów apelacyjnych przytoczonych w pkt III, IV i V. Zidentyfikowana rozbieżność dotyczy niewątpliwie wykładni prawa. Przyznać należy, że – oceniając obiektywnie – rozbieżność nie dotyczy znaczącej liczby orzeczeń, a taki warunek zdaje się wynikać z uchwały SN z dnia 27 października 2005 r., I KZP 38/05. Za skierowaniem niniejszego pytania prawnego do Sądu Najwyższego przemawiają jednak następujące argumenty.

Po pierwsze, skala rozbieżności dotyczy fundamentalnej kwestii, tj. spełnienia warunku formalnego ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie z kary dożywotniego pozbawienia wolności. Konsekwencją tych rozbieżności jest wydawanie decyzji „z dwóch różnych biegunów”. Sąd Apelacyjny w Białymstoku zwolnił skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności przed odbyciem 30 lat kary dożywotniego pozbawienia wolności. W tym samym roku Sąd Apelacyjny w Katowicach uchylił postanowienie Sądu Okręgowego w Sosnowcu o udzieleniu warunkowego przedterminowego zwolnienia z kary dożywotniego pozbawienia wolności skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności przed odbyciem 30 lat kary dożywotniego pozbawienia wolności, opierając swoje postanowienie na niespełnieniu przez skazanego warunku formalnego z art. 78 § 3 k.k. w obecnym brzmieniu. W przyszłości może to skutkować dążeniem osób skazanych na dożywotnie pozbawienie wolności do przeniesienia do takiej jednostki penitencjarnej, która znajduje się w obrębie sądu

udzielającego warunkowych zwolnień na „starych zasadach” i pogłębianiem regionalizmów w orzecznictwie z różnych apelacji.

Po drugie, w niniejszej sprawie zachodzi konieczność rozstrzygnięcia, jak powinny zachować się sądy karne w sytuacji, kiedy przepis ustawowy jest niezgodny z Konstytucją i wiążącym Polskę prawem międzynarodowym. Możliwości rozstrzygnięcia kwestii art. 78 § 3 k.k. jest kilka, ale nie prowadzą one do tożsamych rezultatów. Ponadto, samo stwierdzenie niezgodności z Konstytucją wyżej wskazanego przepisu i odmowa jego zastosowania nie prowadzi do satysfakcjonujących wniosków – pojawia się bowiem problem w ustaleniu terminu odbywania kary pozbawienia wolności, po upływie którego, skazany może ubiegać się o warunkowe przedterminowe zwolnienie z kary dożywotniego pozbawienia wolności.

Po trzecie, przykład uchwały I KZP 15/98 pokazuje, jakie znaczenie perswazyjne mają uchwały Sądu Najwyższego. Uchwała ta – wraz z wyrokiem TK w sprawie SK 21/99 – pozostawiły pole do rozwinięcia argumentacji dotyczącej możliwości odstąpienia od wykładni językowej oraz ustalenia, jakie granice ma ustawodawca w stanowieniu prawa, i co mogą zrobić organy wymiaru sprawiedliwości, by ewentualne niezgodności korygować. Truizmem wydaje się stwierdzenie, że granice swobody ustawodawcy wyznaczają normy prawne wyższego rzędu i aksjologia konstytucyjna. Tymczasem, ustawodawca coraz częściej przekracza te granice, wymuszając aktywizm sędziowski.

Wracając do kwestii wymogu znaczącej liczby orzeczeń, w przypadku warunkowego przedterminowego zwolnienia z kary dożywotniego pozbawienia wolności, wydaje się, że – oceniając obiektywnie – orzeczeń dotyczących takich skazanych nigdy nie będzie „dużo”. Wynika to przede wszystkim z liczby osób, wobec których ta kara została orzeczona. Zgodnie z informacjami uzyskanymi od Służby Więziennej obecnie karę dożywotniego pozbawienia wolności odbywa 550 osób. Prawomocnie skazano przed 1 października 2023 r. 525 osób na karę dożywotniego pozbawienia wolności. Spośród tej grupy skazanych, 63 osoby znajdują się w sytuacji, kiedy tuż przed uzyskaniem uprawnienia do ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie w związku z

odbyciem 25 lat kary pozbawienia wolności, okres odbywania tej kary – uprawniający do złożenia wniosku z art. 78 § 3 k.k. został wydłużony do 30 lat. Dodatkowo, kolejne 38 osób nabyłoby uprawnienie do ubiegania się o warunkowe w okresie od dnia 1 października 2023 r. do dnia 1 kwietnia 2025 r. w związku z odbyciem 25 lat kary pozbawienia wolności, ale termin ubiegania się o warunkowe zwolnienie został im wydłużony o kolejne 5 lat. W kolejnych latach coraz więcej osób znajdzie się w sytuacji, w której nie będzie wiadomo, jaki okres odbywania kary pozbawienia wolności uprawnia do ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie. Istnieje także możliwość, że skazani, którym odmówiono warunkowego przedterminowego zwolnienia z uwagi na niespełnienie warunku formalnego, będą składać wnioski do ETPC, które – biorąc pod uwagę dotychczasowe orzecznictwo, zapewne zostaną uwzględnione. Dodatkową trudnością, jeśli chodzi o „znaczną” liczbę orzeczeń, jest okoliczność, że uzyskanie dostępu do orzeczeń o warunkowym przedterminowym zwolnieniu jest utrudnione. Sądy okręgowe m.in. w Poznaniu, Opolu, Ostrołęce i Krakowie informowały o problemach z funkcjonowaniem systemów informatycznych w sądach, przez co nie było możliwe oszukanie orzeczeń dotyczących skazanych na dożywotnie pozbawienie wolności, a ręczne przejrzanie kilku tysięcy postanowień o sygnaturze „wz” w praktyce doprowadziłoby do sparaliżowania funkcjonowania sekretariatu sądu. W powszechnie dostępnych systemach baz danych znajduje się tylko jedno orzeczenie wydane na podstawie art. 78 § 3 k.k. po 1.10.2023 r. – postanowienie Sądu Apelacyjnego z Krakowie, II AKzw 1058/24 – ale postanowienie to zostało opublikowane bez uzasadnienia.

Przytoczone powyżej okoliczności sprawiają, że uzasadnione jest wystąpienie do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie przedstawionego zagadnienia prawnego. Wyjaśnienie zaistniałych wątpliwości przyczyni się do ujednolicenia orzecznictwa sądowego i wpłynie pozytywnie na funkcjonowanie praktyki wymiaru sprawiedliwości. Jest też

konieczne dla zapewnienia, aby praktyka stosowania polskiego prawa była zgodna z Konstytucją oraz wiążącymi Polskę standardami międzynarodowymi i unijnymi.

Marcin Wiącek
(-) podpis na oryginale

Załączniki:

1. Postanowienie Sądu Okręgowego w Toruniu z dnia 8 sierpnia 2024 r., sygn. akt III Kow 635/24/wz
2. Postanowienie Sądu Okręgowego w Tarnowie z dnia 12 lipca 2024 r., sygn. akt III Kow 1046/24
3. postanowienie Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 31 grudnia 2024 r., sygn. akt V Kow-wz 1902/24
4. Postanowienie Sądu Okręgowego we Wrocławiu z 8 października 2024 r., sygn. akt V Kow-wz 1170/24
5. Postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 24 lutego 2025 r., sygn. akt II AKzw 312/25
6. Postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 19 listopada 2024 r., sygn. akt II AKzw 3373/24
7. Postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 22 kwietnia 2024 r., sygn. akt II AKzw 897/24
8. Postanowienie Sądu Okręgowego w Koszalinie z dnia 11 września 2024 r., sygn. akt II Kow 1808/24
9. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 28 października 2024 r., sygn. akt II AKzw 1215/24
10. Postanowienie Sądu Okręgowego w Kielcach z dnia 12 września 2024 r., sygn. akt IV Kow 1575/24

11. Postanowienie Sądu Okręgowego w Siedlcach z dnia 30 stycznia 2025 r., sygn. akt II Kow 22/25/wz
12. Postanowienie Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 24 października 2024 r., sygn. akt III Kow 2474/24/wz
13. Postanowienie Sądu Okręgowego w Olsztynie, z dnia 4 grudnia 2023 r., sygn. akt III Kow 2683/23/wz
14. Postanowienie Sądu Okręgowego w Częstochowie, postanowienie z dnia 29 stycznia 2025 r., sygn. akt III Kow 26/25;
15. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 11 czerwca 2024 r., sygn. akt II AKzw 916/24
16. Postanowienie Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 21 maja 2024 r., sygn. akt V Kow-wz 1808/23
17. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 29 stycznia 2024 r., sygn. akt II AKzw 2695/23
18. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 11 marca 2025 r., sygn. akt II AKzw 402/25
19. Postanowienie Sądu Okręgowego w Sosnowcu z dnia 8 maja 2024 r., sygn. akt VI Kow 615/24/wz
20. Postanowienie Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 5 marca 2024 r., sygn. akt V Kow-wz 714/23
21. Postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 25 czerwca 2024 r., sygn. akt II AKzw 1828/24
22. Postanowienie Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 10 kwietnia 2024 r., sygn. akt III Kow 212/24/wz
23. Postanowienie Sądu Okręgowego w Kielcach z dnia 24 lutego 2025 r., sygn. akt IV Kow 111/25
24. postanowienie Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 7 kwietnia 2025 r., sygn. akt III Kow 423/25

25. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 10 grudnia 2024 r., sygn. akt II AKzw 1058/24
26. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 21 czerwca 2024 r., sygn. akt II AKzw 765/24
27. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 26 września 2024 r., sygn. akt II AKzw 820/24
28. Postanowienie Sądu Okręgowego w Elblągu z dnia 16 lipca 2024 r., sygn. akt II 1 Kow 1019/24/wz
29. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 23 września 2024 r., sygn. akt II AKzw 1852/24
30. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 2 grudnia 2024 r., sygn. akt II AKzw 2290/24
31. Postanowienie Sądu Okręgowego w Elblągu z dnia 9 maja 2024 r., sygn. akt II 1 Kow 550/24/wz
32. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 27 czerwca 2024 r., sygn. akt II AKzw 1111/24
33. Postanowienie Sądu Okręgowego w Elblągu z dnia 29 grudnia 2023 r., sygn. akt II 1 Kow 2518/23/wz
34. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 28 lutego 2024 r., sygn. akt II AKzw 198/24
35. Postanowienie Sądu Okręgowego w Elblągu z dnia 1 października 2024 r., sygn. akt II 1 Kow 1511/24/wz;
36. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 13 czerwca 2024 r., sygn. akt II AKz 898/24.
37. Pismo Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 16 kwietnia 2025 r.